

Ош Технологиялык университетинин изденүүчүсү Артыкбаева Сонунбү Жумабековнанын “Социалдык чөйрөнүн өнүгүүсүндө туристтик тармактын ролу (Кыргызстандын түштүгүнүн мисалында)” деген темада 25.00.24. – экономикалык, социалдык жана саясий география адистиги боюнча география илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине расмий оппоненттин

ПИКИРИ

1. Изилдөөнүн зарылдыгы жана теманын актуалдуулугу. Кыргызстан Борбор Азиядагы жаратылышы абдан кооз жана жайгашуусу уникалдуу болгон туристтик-рекреациялык потенциалы жогору өлкөлөрдүн бири. Туризм Кыргызстанда экономиканын приоритеттүү тармактарынын бири болуп эсептелет. Мында башкы маселе туристтик тармактын социалдык жана экономикалык кайтарымын мүмкүн болушунча көбөйтүү менен анын өнүгүүсүн калктын жашоо деңгээлин жогорулатууга шарт түзүүгө багыттоодо турары талашсыз. Анткени социалдык багыттагы рынок экономикасын түзүү саясатынын алкагында социалдык чөйрөнүн, анын ичинде туризм тармагынын өлкөнүн комплекстүү өнүгүүсүндөгү ролунун мыйзам ченемдүү түрдө жогорулашы аны ар тараптуу изилдөө зарылдыгын шарттайт. Мындан улам туризмдин өнүгүүсүнүн социалдык маанисин жогорулатуу, анын социалдык маанисин географиялык аспектиде кароо багытында изилдөөлөрдү жүргүзүү талап кылынууда. Анткен менен республикада жана региондо туризмдин социалдык маселелери теориялык, методологиялык жактан жана практика жүзүндө жетишээрлик деңгээлде изилденбей жатат, бул жаатта илимий макалалар жана монографиялар жокко эсе. Социалдык чөйрөнү, туризмдин социалдык маанисин географиялык аспектиде кароо, башкача айтканда, анын тармактык жана территориялык өнүгүү факторлорун жана мыйзам ченемдүүлүктөрүн иликтөө, жайгашуу жана өнүгүү өзгөчөлүктөрүн аныктоо азыркы шарттарда абдан маанилүү.

Жогоруда айтылгандар аткарылган изилдөөнүн жана диссертациялык иштин актуалдуулугун тастыктоо менен илимий иштин мезгилдин талабына ылайык өз учурунда жазылганын белгилөөгө негиз болот.

2. Иштин Диссертациялык кеңешке коргоо өткөрүүгө укук берилген адистикке ылайык келиши. Артыкбаева Сонунбү Жумабековнанын “Социалдык чөйрөнүн өнүгүүсүндө туристтик тармактын ролу (Кыргызстандын түштүгүнүн мисалында)” деген темадагы кандидаттык диссертациясынын мазмуну 25.00.24. – экономикалык, социалдык жана саясий география адистигине туура келет.

3. Изилдөөнүн илимий натыйжалары. Диссертациялык иште Кыргызстандын түштүк аймагында туристтик тармактын социалдык маанисин арттырууну эске алуу менен пропорционалдуу жайгаштырууга шарт түзгөн төмөнкүдөй жаңы илимий негизделген теориялык натыйжалар алынган:

- социалдык чөйрө алгачкы жолу кыргыз география илиминин изилдөө объектиси катары каралып, анын адам капиталын кайра жаратуудагы жана өндүргүч күчтөрдү жайгаштыруудагы ролу социалдык-географиялык жактан аныкталган; адамдын жашоо жыргалчылыгынын калыптануу стадияларында туристтик керектөөлөрдүн пайда болуу жана өнүгүү деңгээли такталган;

- алгачкы жолу өзүнчө тема катары туризм тармагынын социалдык мааниси анын ишмердүүлүгүнүн эң башкы функциясы экендиги негизделген жана анын теориялык жана илимий-методикалык жоболору тереңдетилген;

- Кыргызстандын түштүк аймагынын мисалында туризм тармагынын өнүгүү жана жайгашуусунун социалдык потенциалы аныкталган жана типтүү кыргыз туристинин социалдык портрети түзүлгөн;

- аймактын деңгээлинде туризмдин өнүгүү жана жайгашуусунун социалдык маанисин жогорулатуунун багыттары иштелип чыккан;

- социалдык туризмди жайылтуу мамлекеттин социалдык саясатынын артыкчылыктуу багыты катары негизделген.

4. Изденүүчүнүн диссертацияда калыптандырылган ар бир натыйжасынын (жобосунун), тыянактарынын жана корутундусунун жаңылык даражасы. Изилдөөнүн жүрүшүндө автор тарабынан алынган илимий натыйжалардын жаңылык даражасы төмөнкүлөр менен аныкталган:

1-натыйжа. **Жаңы,** алгачкы жолу кыргыз география илиминин изилдөө объектиси катары социалдык чөйрөнүн азыркы коомдогу мааниси, ролу социалдык-географиялык жактан иликтенген, социалдык чөйрө түшүнүгүн жана анын структуралык курамын жаңы көз карашта такталган, анын географиялык өзгөчөлүктөрү жалпылаштырылган

2-натыйжа. **Жаңы,** туризм тармагынын социалдык мааниси чечмеленген жана анын теориялык жана илимий-методикалык негиздери тереңдетилип такталган

3-натыйжа. **Жаңы,** туризм тармагынын өнүгүүсүнүн жана жайгашуусунун социалдык потенциалы алгачкы жолу аныкталган; типтүү кыргыз туристинин социалдык портрети түзүлгөн

4-натыйжа. **Жарым-жартылай жаңы,** туризм инфраструктурасынын өнүгүү жана жайгашуу абалын аймактык деңгээлде талдоого арналган изилдөөлөргө таянган

5-натыйжа. **Жаңы.** Аймактын деңгээлинде туризмдин өнүгүүсүнүн жана жайгашуусунун социалдык маанисин жогорулатуунун багыттары алгачкы жолу сунушталып жатат.

6-натыйжа. **Жаңы.** Туристтик инновациялар туристтик сунушту сапаттык жактан кайра түзүүнүн багыты катары мурда сунушталган эмес

Жогорудагылардын баары автор тарабынан илимий жаңылык катары белгиленген, жана биздин оюбузча, Кыргызстандын география илими үчүн белгилүү деңгээлде жаңы деп эсептөөгө боло турган натыйжаларга жетишилген.

5. Изденүүчү тарабынан чыгарылган ар бир натыйжанын (илимий жобонун), тыянактардын жана корутундунун негиздүүлүк жана аныктык даражасы төмөнкүлөр менен аныкталган:

- изилденип жаткан тема боюнча чет өлкөлүк жана ата мекендик окумуштуулардын эмгектерин терең изилдөө, теманын теориялык жана илимий-методикалык негиздерин тереңдетип талдоо жана таануунун жалпы илимий усулдары;

- маалыматтарды пайдалануунун жана андан ары статистикалык иштетүүнүн колдонулган усулдарынын негиздүүлүгү;

- экономикалык анализдин прогрессивдүү усулдарын, салыштыруу жана прогноздоо ыкмалары пайдалануу;

- алынган натыйжаларды илимий-практикалык конференцияларда талкуулоо;

- иштелип чыккан рекомендациялардын логикалык удаалаштыкта аргументтелиши.

6. Алынган натыйжалардын ички биримдигин баалоо

Диссертациянын жоболору социалдык чөйрөнүн өнүгүүсүндө туристтик тармактын жогорулатуу маселелерин комплекстүү изилдөөнү көздөйт.

Натыйжалар илимий жана практикалык изилдөөлөр менен тастыкталган. Алынган жыйынтыктар өз ара байланышкан, практикалык рекомендациялар Кыргыз Республикасынын түштүк регионунун туристтик тармагын изилдөөнүн натыйжаларына негизделген. Диссертациялык иш каралып жаткан маселе боюнча ички биримдикке ээ болгон айрым жаңы илимий натыйжаларды камтыйт, бул автордун география илимине жеке салымын көрсөтөт. Маселени чечүү боюнча сунушталган иш-чаралар жана усулдар жетишерлик негизделген жана аргументтелген.

Изденүүчү тарабынан изилденип жаткан көйгөй көптөгөн илимий-публицистикалык адабияттар иликтенген, окумуштуулар менен практиктердин позициялары тыкыр талданып, методологиялык жана статистикалык материалдар кеңири колдонулган.

Диссертациялык иштин илимий стилде кыргыз тилинде мыкты жазылганын өзгөчө белгилей кетүү зарыл деп эсептейм.

7. Изилдөөнүн илимий жана практикалык маанилүүлүгү.

Издөнүүчү С.Ж. Артыкбаеванын диссертациялык ишинде иштелип чыккан негизги теориялык жоболор, методологиялык негиздер, жыйынтыктар менен сунуштар азыркы шарттарда Кыргызстандын түштүк аймагында туризмдин өнүгүүсүнүн социалдык маанисин жогорулатууга багытталган. Диссертациянын материалдары Кыргызстанда ар кандай мамлекеттик жана аймактык өнүгүү программаларында туризм тармагынын социалдык маанисин жана натыйжаларын кошо кароо зарылдыгын коет; социалдык комплекс жана туризм чөйрөсүндө аракеттенген мамлекеттик органдар тарабынан укуктук-ченемдик материалдарды даярдоодо, социалдык коргоо ишин жайылтууда, социалдык маанидеги бизнес-структураларды түзүүдө, өкмөттүк эмес, профсоюздук ж.б. уюмдар тарабынан максаттуу иш-чараларды өткөрүүдө негиз болот.

Изилдөөнүн экономикалык маанилүүлүгү. Диссертациялык иштин жыйынтыктары Кыргызстандын түштүк аймагында туризм тармагынын социалдык маанисин арттырууну эске алуу менен пропорционалдуу жайгаштырууга мүмкүнчүлүк берет; туристтик инновациялык иш-аракетти киргизүү боюнча сунуштар жалпы социалдык чөйрөнүн материалдык-техникалык базасын заманбап талаптарга келтирүүгө жана калктын, ишканалардын жана аймактардын социалдык-экономикалык деңгээлин көтөрүүгө жол ачат.

8. Диссертациялык иштин негизги жоболорун, жыйынтыктарын жана бүтүмдөрүнүн жарыялангандыгын тастыкталышы. Изилдөөнүн негизги жоболору жана жыйынтыктары боюнча аймактык, республикалык жана эл аралык семинарларда, илимий-практикалык конференцияларда баяндамалар жасалып, талкууланган. Жүргүзүлгөн илимий изилдөөнүн жыйынтыгында 24 илимий эмгек жарыкка чыккан.

9. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна ылайык келиши

Автореферат диссертациянын мазмунуна, анын максатына жана маселелерине толугу менен ылайык келет жана коргоого алынып чыгуучу

илимий натыйжалардын жыйындысын кыскача чагылдырат. Авторефератта кыргыз жана англис тилдеринде резюме берилген.

10. Диссертациялык иш боюнча кемчиликтер жана сунуштар. Жогоруда көрсөтүлгөн артыкчылыктары менен бирге диссертациялык иште төмөнкүдөй кемчиликтер аныкталды:

1. Изилдөөдө чектеш болгон мамлекеттер Өзбекстан, Казакстандагы тажрыйбаларга, же Кыргызстандын түндүк аймагына токтолуп салыштырмалуу талдоо жүргүзүлсө болмок.

2. Экинчи бөлүмдө туризмдин социалдык натыйжалуулугун талдоодо практикалык мисалдарды көбүрөөк пайдаланса болмок.

3. Эмгекте грамматикалык жана стилистикалык каталар кездешет.

Аталган кемчиликтер диссертациялык изилдөөнүн жалпы баалуулугуна таасирин тийгизбейт.

11. Диссертацияынын «Окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндөгү» жобонун талаптарына жооп бериши. Артыкбаева Сонунбү Жумабековна “Социалдык чөйрөнүн өнүгүүсүндө туристтик тармактын ролу (Кыргызстандын түштүгүнүн мисалында)” деген темадагы диссертациялык иши Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын «Окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндөгү» жобонун талаптарына ылайык келген комплекстүү изилдөө болуп саналат жана авторго 25.00.24. – экономикалык, социалдык жана саясий география адистиги боюнча география илимдеринин кандидатыокумуштуулук даражасын ыйгаруу үчүн Диссертациялык кеңештин кароосуна сунушталат.

**Расмий оппонент,
экономика илимдеринин доктору,
профессор**



Карыбаев С.К.

